

השבוע: מורים בתיכון

מ"לא נשכח" ועד תש"ח

הסופר המוערך יורם קניוק, שכבש את שבלאות רבי המכר בזכות "תש"ח", השתלב בפרויקט "אבני הדרך של הספרות העברית" עם "אדם בן כלב". הפיקדנו את הספר בידי מורים בבתי ספר תיכוניים שנמצאים בתחילת החופשה הגדולה

יירוריים, שכל אחד מהם הוא פנינה בפני עצמה". לשאלה איזו רמת או סיטואציה תישארנה חקיקות בליכך קבעו כולם פה אחד כי רמתו של אדם שטיין, הגיבור, היא זו שגשאה איתם, גם לאחר שהספר תם. "אני לא אשכח לעולם את הקטע שבו מסופר על תינוקת שנמסרה למשפחה פולנית והוחבאה על ידי הפולנייה במרתף צר מידות. תאם האפל והטחוב לא היה די מקום, ולכן נאלצה התינוקת לגדול בצורה מעוותת, כשראשה נצמד לתקרה", מתוודה אבי מטרגני.

האם יש משהו שהקריאה בספר גרמה לך לרצות לעשות?
זאב טוויטו: "לחבק כל אחד ואחת מיוצאי השואה שעריין בחיים ולהעביר להם את המסר שאנחנו מביאים להבין את ההיסטוריה הפרטית שלהם. ההיסטוריה ריה הזו מהווה עבורנו מודל לניצחון הנפש על הגוף, ואולי הקמת המדינה היא פיצוי קטן ומנחם על כל מה שהם נאלצו לעבור".

אוריית ורמוני: "אני רוצה לבקר במוסד לחולי נפש שבו מאושפזים ניצולי שואה ולחבק אותם חזק."
האם היית לוקח את הספר לאי בורדי?
לאי בורדי. שתי מורות חשבו אחרת: "זה ספר קשה וצריך לקרוא אותו בריכוז וכלי הסחות דעת, לכן אי בורדי מתאים מאוד", מסכמת אורנה שמעון.

השתתפו בפאנל 11 מורי בית ספר ומנכ"ל "יוצא הדסים" באגף יהודה
מימין לשמאל: מיכל מנור ברוך, מחנכת ומורה לספרות ולאזרחות, תום ויטמן, מחנכת ומורה לערבית וללשון. אוריית ורמוני, מחנכת ומורה לתנ"ך, טלי מריצ'ונו, מחנכת ומורה לאנגלית, זאב טוויטו, מנהל כפר יוצא הדסים, רוני ריב, מורה לתנ"ך, מאיה מלמד, מורה לתנ"ך וללשון ומחנכת. אורנה שמעון, מחנכת ומורה לספרות וללשון. אבי מטרגני, מחנך ומורה לציור ופיזיקה. אוריית לוי, מורה לספרות וללשון. יפה שריר, מורה ללשון לא הצטלמה, אבל ואינייה גילה רוזמרין.

שלב השאלה הזזה המשפט: הסימוציה שתזכרו מהספר?

אבי מטרגני:
"לאחר מותי ספרו ככה לי: היה כלב וראו איננו עוד. חי חיי אדם והיה כלב. מת כאדם ונקבר ככלב. נקבר וירש גיהנום ככלב".
אורנה שמעון:
"את הדמעות של גברת אידלסון הוא מותיר בתוך המזוודה", וגם המשפט: "עננים מכסים אל פני הלב, הלשון הגרמנית העלתה אותנו אל מרומי הגבהים והכתה בנו בשוטים של סוסים".
יפה שריר:
"למה נועלים אותי משום שאני מסוכן לחברה. אני שהייתי מלח הארץ".

ואורחות, מרגישה מדוע חשוב להמליץ לכל אחד לקרוא את הספר: "הסיפור מדוע חשוב להמליץ לכל אחד להיילמות המוסריות והקשיים האנושיים המתעוררים בהתמודדות עם נושא השואה, תחושה שהתחדדה אצלי בעיקר לאחר המסע לפולין שעברתי עם תלמידי השנה".
זאב טוויטו (58), מנכ"ל יוצא הדסים, קרא את הספר כחיל משוחרר בימים שלאחר מלחמת יום הכיפורים, וזיכרונו עדיין צרוב בו. "ש חשיבות רבה לצורת הכתיבה שחבר קניוק. למרות שהספר מתאר אירוע היסטורי, הוא מבטא את התרחשותיו בדרך סוריאליסטית, הוויה כמעט".
רוזמרין, לעומתו, כן מוצאת בספר אחיזה תי עורית: "לספר חשיבות רבה בהיותו אנדרטה לזכר השואה, אבל הוא גם מבטא אמירה פילוסופית על הקיום האנושי בכלל".

למרות תמימות הדעים באשר לחשיבותו ההיסטורית והמוסרית של הספר, הרי שלא כל חברי הפאנל משוכנעים שהיו ממליצים להכריזה לקרוא את הספר. "לא כל אחד יוכל לעכל את הכתיבה הג'ויסקית ואת השפה העשירה", מציינת אוריית לוי (50), מורה לספרות וללשון. עמיתתה, אורנה שמעון (49), מתנגדת: "במורה לספרות וללשון וכיצירת שכתבת שירה, אני יכולה להעיד שכל מי שקרא את הספר ייחנה משפתו, המשופת בציוני לישון

עם סיום שנת הלימודים בחטיבות הביניים ובתי כונים, הפקדנו את הספר בידי מורים מתיכון "ויצו הרסים" באגף יהודה.

רוב משתתפי הפאנל לא קראו את הספר בעבר. חלקם התוודעו לסיפור בזכות ההצגה המבוססת עליו, שהועלתה בתיאטרון גשר: "אי אפשר לשכוח את המשחק המצוין של אסאה מדיבוב שגילם את אדם שטיין, הגיבור", מציינת גילה רוזמרין (61), מורה לגיאוגרפיה.

כל משתתפי הפאנל ציינו כי קריאת הספר אינה קלה ומחייבת חיטוט בפצעים כואבים: "הסיפור מעמת אותנו עם ההשפלות שחוו קורבנות השואה ומעלה בפנינו את השאלה אם אנו מסוגלים להבין את עומק הכאבים שנצרכו בהם", תוהה רוזמרין. מיכל מנור ברוך (39), מחנכת ומורה לספרות

"אדם בן כלב", מאת יורם קניוק, ראה אור לראשונה בשנת 1968 ונחשב לאחד הספרים המהפכניים בספרות הישראלית. הספר, שתורגם לעשרות שפות, הומחו וזכה לעייבוד קולנועי, מהווה נקודת מפנה בייצוג ובתפיסת השואה בספרות ובתודעת הקוראים. הספר בוחן את החוויה הכלתית נתפשת של השואה דרך המקום שבו מיטשטשים הגבולות בין מציאות לבדיון. בין צדק לרשע, בין הומור לאימה ובין שיגעון לשפיות. גיבורו הוא אדם שטיין, יהודי שניצל מן המשרפות בזכות כישוריו הגדול כליצן. הפקידו של שטיין היה לשעשע את הצועדים אל מותם בדרום הארץ רונה ולשמש גם ככלבו של מפקד המחנה. 20 שנה לאחר המלחמה מתאשפז אדם בבית חולים פסיכיאטרי במדבר יהודה.

יורם קניוק

יליד תל אביב (1930), סופר, צייר, עיתונאי ואחד הקולות המקוריים בספרות העברית החדשה. קניוק שירת בנעוריו בפלמ"ח, למד ציור ב"ב"צ לאל" ובפריו וחי כמשך כעשור בארצות הברית. רבים מספריו תורגמו לשפות שונות וזכו בפרסים רבים בארץ ובעולם. לצד כתיבתו הספרותית, קניוק מפרסם מדי פעם רשימות בעיתונות הישראלית. חיבר עשרות ספרים למבוגרים ולילדים, בהם: חימו מלך ירושלים (1966), סוסעץ (1973), היהודי האחרון (1981), בתו (1987), חיים על גייר וזכוכית (2003), הברלינאי האחרון (2004), עיטים ונבלות (2006), על החיים ועל המוות (2007) ותש"ח (2010). ספרו אדם בן כלב ראה אור לראשונה בהוצאת עמיקם בשנת 1968.

בתקופה האחרונה זכה יורם קניוק לקצור פירות רבים ומרגשים לאחר קריירה ארוכה ומרשימה של כתיבה. ספרו אדם בן כלב עובד לרט בנגלאמי בכיכובם של ג'ף גולדבלום, וילם דפו ואיילת וור; ב" HOT משודרת הסדרה המבטיחה "נב" לוח". המבוססת על נובלה פרי עטו, בכיכובם של יהורם גאון, יוסי פולק, עוז וזבי ומיכאל מושגוב; ספריו האחרון, תש"ח, ראה אור בהוצאת ידיעות ספרים, התקבל בהתרגשות ובתלהבות וטיפס מיד עם צאתו לראש רשימת רבי המכר; ובנוסף, החרש חג קניוק את יום הולדתו ה-80. ארו ספק – 2014 השנה של יורם קניוק.